

Polstri konserveerimise ja kulumisjälgede säilitamise seiku

1. Sohva enne konserveerimis- ja restaureerimistööd. Foto Jaanus Heinla

Pehmet mööblit ei seostata tänapäeval enam erilise luksusega. Diivanid, tugitoolid ja polsterdatud toolid on igaühele nii kättesaadavad ja argised, et neid jätkub ka õue ilma meelevolda. Nüüdisaegse pehme mööbli kõrval on kasutuses ka ajalooline polsterdatud mööbel, mille väärtus sihtotstarbe kõrval seisneb ajaloolis-kultuurilises kontekstis.

Eesti eklektiline ajalugu on märkimisväärsel määral kujundanud ka mööblilugu. Ajal, mil looga asjad on üha haruldasemad, seistakse vastamisi olukorraga, kus suur osa vanemast mööblist on anonüümne: kohalike meistrite tehtud esemed olid harva signeeritud, aegade jooksul on palju mööblit teistest riikidest sisse toodud ja keeruline ajalugu on ka mäletajaid pillutanud. Seda suurem on õnn, kui eseme tausta mäletatakse või kui kellegi laka pealt välja ilmunud eseme ajalise ja geograafilise päritolu saab näiteks vanade interjööri fotode järgi selgeks.

MILLEST KÕNELEB POLSTER?

Et igal materjalil on oma lugu, kannab ka polstri sisu teavet eseme loomise ajast, valmistamise tehnikast ja materjalist. Polstri kulumisest, kasutusviisidest ja kahjustuste iseloomust võib palju järeldada. Näiteks Suurbritannial kui saareriigil on selles olnud eeliseid: teadlikult on eristatud kohaliku mööblitoodangut ning varem kasutatud materjale on nii põhjalikult uuritud, et sadulavöö koemustri (nt kalasabamuster) ja laiuse järgi võidakse esemeid dateerida 25 aasta täpsusega.

POLSTRI KONSERVEERIMISE DILEMMA

Polstri konserveerimine on eraldi valdkonnana hoogsalt kujunema hakanud alates 1980ndate keskpaigast. Teadlikkus ajalooliste materjalide uurimise vajalikkusest kasvab ning väärtustatakse materjale, mis varem on läinud (ajaloo) prügikasti. Mõnekümne aastaga on polstri konserveerimises jõutud tänapäevaste lahendusteni, mis võimaldavad hävinud polstrikuju taastada objekti konstruktsiooni kahjustamata.

Eestis on polstri konserveerimisest hakatud kõnelema alles viimastel aastatel ning paljud museaalid ja erakätes olevad objektid on ajaloolist väärtust ja kihistusi kaotanud senise traditsioonilise rekonstrueeriva lähenemise tõttu. Ranges mõttes tähendaks konserveeriv lähenemine polstrile üksnes puhastamist, sest igasuguse muu sekku misega kaasneks mingite kihtide avamine või eemaldamine (selles mõttes on ka irooniline, et originaalpolstri kindlakstegemise ühe võimalusena kasutatav naelatest* eeldab kõikide kihtide eemaldamist).

Polstri kulumise tõttu on aga istmed, käe- ja seljatoed tihti täiesti amortiseerunud ning nii muuseumile kui ka erakliendile on tähtis, et eseme välimus taastataks terviklikult ja eksponeeritavalt. Vanu materjale säilitades on see paraku võimatu. Metallvedrud võib muidugi puhastada, kuid niiskuse tõttu hallitanud tekstiilide või meriheina uuesti kasutamine oleks juba tervislikel põhjustel ebasoovitav.

2

3

2. Sohva paiknes esialgu Hiiu-Suuremõisa härrastemaja vestibüülis. Foto Herderi Instituudi kasutuskooopia Viljar Visseli kogust
3. Ringlampsidumine – juhuslike materjalidega ringilt seotud vedrusegadus. Foto Tuuli Trikkant
4. Sohva pärast konserveerimis- ja restaureerimistöid. Foto Jaanus Heinla

KUNST

4

Polstri konserveerimisel tuleb esiti kindlaks teha eseme funktsioon: kas seda peab saama kasutada või piisab eksponeeritavast välimusest? Iga eseme kasutuseesmärgi ja väärtusi tuleb kaaluda ning välja selgitada, milline osa vajab esmajärjekorras säilitamist. Äkki on just polster säilinud unikaalsel kujul, nii et seda ei tohiks kindlasti avada.

PRAKTILINE NÄIDE

Üks Virumaa Muuseumidele kuuluv sohva jõudis minu töölauale amortiseerunud istmepolstriga, vasakus servas oli suur sissevajunud auk ning ülejäänud polster tugevalt muhklik. Roheline samettriie seevastu oli rahuldavas korras, olgugi et leidus kulumisjälgi, väiksemaid rebendeid ja koikookoneid. Sohva on dateeritud aastatesse 1880–1930 ning on säilinud ajalooline interjööriavaade, kus see seisab Hiiu-Suuremõisa härrastemajas. Sohva puhul oli selge, et samettriie säilib, kuid istmepolster tuleb lahti võtta. Polstri avamisel ilmnes, et istme amortiseerumise põhjus oli ringlamptehnika ehk juhuslike vahendite (tekstiilid, nõörid, naharibad, juhtmed) ja oskamatute võtete kasutamine.

Kui vana kattedekangas pannakse uue polstri peale, peab jälgima, et polstri kuju sobiks kanga kulumisjälgedele asukoha, sisselõigete, ilunaela-aukude, voltide ja muuga. Mööblitekstiili taaskasutades kannab see ajaloolist teavet edasi ka juhul, kui polstrit säilitada pole võimalik.

Polstri konserveerimine peaks lähtuma valdkonna eetika ja praktika reeglitest ning võiks minna kõige pinnapealsema ehk kattedekanga konserveerimisest sügavamale. Selleks, et saada polstritest tähtsat ajaloolist teavet, on veel vaja teha palju tööd. Tuleb uurida ja dokumenteerida materjale, mis paraku praeguses, eelmainitud anonüümsuses on keeruline.

* Naelatesti puhul avatakse polster kihi haaval: kõik naelapead märgitakse fikseeritud papile või teibiribale, seejuures eri kihtide naelapead märgitakse erineva värviga. Kui viimases kihis on kõik naelaaugud märgitud, võib järeldada, et tegemist on esialgse polstriga.